

Satisfaction Rate of Sacrificers from Way of Organizing Martyrs' Cemetery; A Case Study of Golestan Province

ARTICLE INFO

Article Type

Descriptive Study

Authors

Mohammad Rezaei A.A.* MSc,
Daemi M.¹ MSc,
Zavvar H.² BSc,
Hesam A.³ BSc

How to cite this article

Mohammad Rezaei A A, Daemi M, Zavvar H, Hesam A. Satisfaction Rate of Sacrificers from Way of Organizing Martyrs' Cemetery; A Case Study of Golestan Province. *Iranian Journal of Isaar Studies*. 2020;1(2):61-65.

ABSTRACT

Aims Due to the importance of the martyr's status and in order to transfer the culture of sacrifice and martyrdom to the next generation, the plan for organizing the martyrs' cemetery has been implemented throughout the country. The purpose of this research was to evaluate the satisfaction rate of the sacrificers from the way of organizing the martyrs' cemetery.

Instruments & Methods In this descriptive study, in 2013, 372 people from sacrificers in Golestan province (Gorgan, Bandar-e Turkaman and Aliabad Katoul) were selected by stratified random sampling and entered the study. The research instrument was a demographic questionnaire and a researcher-made questionnaire to assess the satisfaction of the sacrificers from the manner of organizing the martyrs' cemetery. Data were analyzed by one-sample t-test, Pearson correlation coefficient, Spearman test, independent t test and one-way ANOVA.

Findings Considering the difference in average calculated from the hypothetical mean, the sacrificers were satisfied with the architecture, materials, physical arrangement and the degree of respecting the martyrs ($p < 0.05$), but they were not satisfied with the facilities ($p > 0.05$). The sacrificers were also negatively affected by re-organizing the martyrs' cemetery ($p = 0.0001$). The level of education with the three variables: the physical satisfaction, the effectiveness in respecting the martyrs and the type of feeling toward re-organizing the martyrs' cemetery had reversed relationship. Birthplace and type of religion also made a significant difference in the evaluation of triple variables of satisfaction ($p < 0.05$).

Conclusion Despite their satisfaction with the physical arrangement of the martyrs' cemetery, the sacrificers does not feel positive about the implementation of this plan, and this negative feeling is greater among followers of the Sunni religion compared to followers of the Shia religion.

Keywords Satisfaction; Martyrs' Cemetery; Organizing

CITATION LINKS

[1] Identifying the factors and barriers to promoting the culture of sacrifice and martyrdom [Internet] [2] Sahifeh Noor [3] Collection of rules and regulations of the General Directorate of Advertising and Cultural Centers [4] Comprehensive quality management in the public sector [5] Recognizing and introducing the physical appearance of Iranian-Islamic climatic architecture and the criteria for its use in designing and organizing martyrs' gulls [Research Project] [6] Investigating the state of organization of the mosque and its relationship with the satisfaction of martyr families in Semnan province [Research Project] [7] Reviewing the opinions and views of the great martyrs family and other social groups on how to preserve and organize the martyrs' bully and turn it into cultural centers [Research Project] [8] Study of the Theoretical pattern and practical practices for designing the martyrs' galleries based on the flowers of the islamic countries of the world [Research Project] [9] A comparative study on the level of satisfaction of martyrs and families among the ways of organizing golazar martyrs of Mazandaran Province [Research Project] [10] Investigating the factors affecting job satisfaction of shaheed foundation staff [Research Project] [11] Assessment of veteran's satisfaction with welfare services of the Foundation and its relationship with the individual and social factors of veterans [Research Project]

*Social Sciences Faculty, Allameh Tabatabae'i University, Tehran, Iran
¹Social Sciences Faculty, Tabriz University, Tabriz, Iran
²Mashhad Ferdowsi University, Mashhad, Iran
³Gorgan Branch, Payam-e-Noor University, Gorgan, Iran

Correspondence

Address: Social Sciences Faculty, Allameh Tabatabae'i University, Dehkade Olympic, Tehran, Iran
Phone: +98 (17) 3232202
Fax: -
chaleshjooyan@yahoo.com

Article History

Received: November 10, 2016
Accepted: April 21, 2017
ePublished: May 30, 2020

میزان رضایت‌مندی ایثارگران از نحوه سامان‌دهی گلزار شهدا؛ مطالعه موردی استان گلستان

علی‌اکبر محمد رضایی* MSc

دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

محمداسماعیل دائمی MSc

دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

حمیده زوار BSc

دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

اعظم حسام BSc

واحد گرگان، دانشگاه پیام نور، گرگان، ایران

چکیده

اهداف: با توجه به اهمیت مقام شهید و در راستای انتقال فرهنگ ایثار و شهادت به نسل آینده و ارج نهادن به از خودگذشتگی‌های آنان، طرح سامان‌دهی گلزارهای شهدا در سراسر کشور اجرا شده است. هدف این پژوهش، ارزیابی میزان رضایت‌مندی ایثارگران از نحوه سامان‌دهی گلزارهای شهدا بود.

ابزار و روش‌ها: در این پژوهش توصیفی در سال ۱۳۹۲، تعداد ۳۷۲ نفر از ایثارگران استان گلستان (شهرستان‌های گرگان، بندر ترکمن و علی‌آباد کتول) به‌روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب انتخاب و وارد مطالعه شدند. ابزار پژوهش، پرسش‌نامه مشخصات دموگرافیک و پرسش‌نامه محقق‌ساخته ارزیابی میزان رضایت‌مندی ایثارگران از نحوه سامان‌دهی گلزارهای شهدا بود. داده‌ها توسط آزمون‌های آماری T تک‌متغیره، ضریب همبستگی پیرسون و اسپیرمن، T مستقل و آنالیز واریانس یک‌طرفه تحلیل شدند.

یافته‌ها: با توجه به تفاوت میانگین محاسبه‌شده از میانگین فرضی، جامعه ایثارگری نسبت به نحوه معماری، مصالح استفاده‌شده، سامان‌دهی فیزیکی و میزان ارج‌نهادن به مقام شهدا رضایت داشتند ($p < 0.05$)، اما نسبت به امکانات موجود در گلزارها رضایت نداشتند ($p > 0.05$). همچنین جامعه ایثارگری نسبت به سامان‌دهی مجدد گلزارها دارای احساس منفی بودند ($p = 0.0001$). میزان تحصيلات با متغیرهای سه‌گانه رضایت فیزیکی، اثرگذاری در ارج‌نهادن به مقام شهدا و نوع احساس نسبت به سامان‌دهی مجدد گلزارها رابطه معنی‌دار معکوس داشت. متغیرهای محل تولد و نوع مذهب نیز تفاوت معنی‌داری را در ارزیابی متغیرهای سه‌گانه رضایت‌مندی ایجاد کردند ($p < 0.05$).

نتیجه‌گیری: جامعه ایثارگری با وجود رضایت از سامان‌دهی فیزیکی گلزارهای شهدا، نسبت به اجرای این طرح احساس مثبتی ندارند و این احساس منفی در بین پیروان مذهب تسنن در مقایسه با پیروان مذهب شیعه بیشتر است.

کلیدواژه‌ها: رضایت‌مندی، گلزار شهدا، سامان‌دهی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۸/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۲/۰۱

*نویسنده مسئول: chaleshjooyan@yahoo.com

مقدمه

پایه و بنیان نظام جمهوری اسلامی مبتنی بر جان‌فشانی‌ها، دلاوری‌ها، رشادتها و ایثارگری‌های شهدا بوده و شهدا با خون خود توانستند درخت انقلاب اسلامی را آبیاری و آن را استوار و پایدار نمایند. در اسلام شهید از منزلت بالایی برخوردار است، زیرا "شهید کسی است که آگاهانه در راه پیکار الهی کشته می‌شود". بر این اساس شهید خود عالی‌ترین مصداق ایثارگری است، زیرا او با برگزیدن راه الهی و گذشتن از همه آمال و آرزوها تا مرحله فدا نمودن جان خویش به پیش می‌رود^[۱]. لغویون عرب برای واژه شهید معانی مختلفی ارایه کرده‌اند؛ از جمله اینکه "شهید به کسی گفته می‌شود که شاهد و ناظر بر اشیا است". به عبارت دیگر، شهید به کسی که شخص یا شیئی را مشاهده کند یا برای کسی یا چیزی یا علیه آن شهادت می‌دهد، اطلاق می‌شود. همچنین شهید کسی است که هیچ امری از حیطة علم و دانایی وی خارج نیست، بلکه بر همه چیز مطلع است، در گواهی‌دادن امین است و کسی که در راه خدا کشته شده است. با عنایت به اهمیت مقام شهید در اسلام،

باید این واقعیت را پذیرفت که ارج‌نهادن به تلاش‌ها و کوشش‌های شهدا به معنی پاسداری از ارزش‌های انقلاب بوده و باعث انتقال فرهنگ ایثارگری و شهادت به نسل آینده می‌شود.

با توجه به مقام شهدا در ایران و فرمایش رهبر کبیر انقلاب در مورد مقام شهدا^[۲] و در راستای انتقال فرهنگ ایثار و شهادت به نسل آینده و ارج‌نهادن به از خودگذشتگی‌های آنان، بنیاد شهید و امور ایثارگران متولی سامان‌دهی گلزارهای شهدا در سراسر کشور شد.

بدین منظور در راستای حفظ قداست و منزلت گلزار شهدا، اداره گلزارها و یادمان‌های شهدا در سال ۱۳۷۷ به‌منظور سامان‌دهی امر عمران و بهسازی گلزار شهدا، طرح‌های گلزار شهدا را تهیه و برای اجرا به بنیاد شهید و امور ایثارگران سراسر کشور ابلاغ نمود. اصول و محورهای حاکم بر این طرح مبتنی بر ارزش‌های اسلامی و معماری اسلامی بوده است. براساس طرح هادی فوق، معاونت عمران و مسکن بنیاد شهید و امور ایثارگران کشور در سال ۱۳۸۵ اقدام به انتشار دستورالعمل اجرایی سامان‌دهی خدماتی و تهیه راهنمای مزار و گلزارها و ایجاد یادمان‌های شهدا نمود و تمامی استان‌ها موظف به اجرای این طرح شدند. اهداف اجرای این طرح را می‌توان در دو هدف ذیل جستجو نمود: (۱) بهسازی و سامان‌دهی مزار و گلزار شهدا که یک وظیفه اخلاقی و ملی است و کوتاهی در این امر موجب بروز آسیب‌های جدی و غیرقابل جبران به فرهنگ ایثار و شهادت خواهد شد. (۲) زنده نگه‌داشتن یاد و نام شهدا و تجلیل و تکریم از مقام معنوی آنان براساس تاکیدات حضرت امام خمینی^(ع) و مقام عظامی ولایت^[۳].

منظور از اجرای این طرح را می‌توان در چهار مورد ذیل خلاصه نمود:

- ۱) عمران، آبادانی و زیباسازی در سراسر کشور با در نظر گرفتن اصول و مبانی طرح هادی گلزار شهدا و متناسب با اصول معماری اسلامی
- ۲) برنامه‌ریزی در جهت مرمت و بازسازی مزار شهدا
- ۳) ایجاد وحدت رویه در اجرا و جلوگیری از اعمال سلیقه
- ۴) احداث بناهای یادمان در مکان‌های تعیین‌شده با مشارکت سایر سازمان‌ها و نهادهای ذی‌ربط

در راستای تحقق این دستورالعمل‌ها مقرر شد سامان‌دهی گلزارهای شهدا در استان گلستان به‌ویژه گلزارهای شهری و روستایی دارای اهمیت، طی سه فاز انجام گیرد:

فاز اول: همسطح و همسان‌سازی گلزارهای شهدا.

فاز دوم: اجرای المان‌های معماری اسلامی از قبیل ایجاد رواق، طاق‌نما، سامان‌دهی مسیر ورودی و خروجی گلزارها، روشنایی گلزارها، احداث سکوی نشیمن و غیره.

فاز سوم: احداث مراکز فرهنگی در کنار گلزارها در جهت ارایه وصیت‌نامه‌های شهدا، آثار شهدا، کتاب‌ها و نشریات مرتبط و غیره. در حال حاضر براساس بررسی‌های انجام‌گرفته در استان گلستان ۲۷۱ گلزار وجود داشته که ۲۸ گلزار مربوط به مناطق شهری و مابقی در مناطق روستایی قرار دارند. تاکنون ۲۸ گلزار شهدا در مناطق شهری که مزار ۲۱۷۰ شهید بوده و ۱۵۰ گلزار مناطق روستایی در دستور کار قرار گرفته است. براساس مطالعات انجام‌شده در تمامی گلزارها، فاز اول کاملاً اجرا و فاز دوم در آنها انجام شده و تنها ۳۰۰ مزار تک‌شهیدی در مناطق روستایی سامان‌دهی نشده است. در فاز سوم نیز به‌دلیل عدم تامین اعتبار تاکنون هیچ اقدام اجرایی و عملیاتی انجام نگرفته است و بنا به اظهار مسئولان مربوطه، این فاز در صورت تامین اعتبار، عملیاتی و اجرایی خواهد شد.

با توجه به اقدامات انجام‌گرفته در استان گلستان، می‌بایست این واقعیت متجلی شود که به‌واسطه انجام این اقدامات، رضایت مردم به‌خصوص ایثارگران و خانواده‌های شهدا نسبت به فرآیند اقدامات

ارج‌نهادن به مقام شهدا شده است؟ اجرای عملیات طرح سامان‌دهی گلزار شهدا تا چه میزان در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت نقش داشته است؟ و سرانجام مجریان طرح در راستای افزایش رضایت ایثارگران از نحوه سامان‌دهی گلزارهای شهدای استان گلستان چه اقداماتی را می‌بایست انجام دهند؟ بنابراین هدف این پژوهش، ارزیابی میزان رضایت‌مندی ایثارگران از نحوه سامان‌دهی گلزارهای شهدا بود.

ابزار و روش‌ها

این پژوهش توصیفی به‌روش پیمایشی و اسنادی در سال ۱۳۹۲ در بین کلیه ایثارگران سه شهرستان گرگان، بندر ترکمن و علی‌آباد کتول به‌تعداد ۱۲۳۳۱ نفر انجام شد. با توجه به جامعه آماری مورد مطالعه، برای تعیین حجم نمونه از فرمول منطقی کوکران استفاده شد و حجم نمونه محاسبه‌شده برابر با ۳۷۲ ایثارگر بود که برای انتخاب نمونه‌ها، روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب مورد استفاده قرار گرفت.

ابزار پژوهش، پرسش‌نامه مشخصات دموگرافیک و پرسش‌نامه محقق‌ساخته ارزیابی میزان رضایت‌مندی ایثارگران از نحوه سامان‌دهی گلزارهای شهدا بود. در این پرسش‌نامه، مولفه میزان رضایت‌مندی جامعه ایثارگری از سامان‌دهی فیزیکی طرح گلزارهای شهدا با سه شاخص؛ رضایت‌مندی از معماری طرح سامان‌دهی گلزارهای شهدا (با ۱۱ گویه)، رضایت‌مندی از امکانات موجود در گلزارهای شهدا (با ۱۰ گویه) و رضایت‌مندی از مصالح استفاده‌شده در گلزارهای شهدا (با ۸ گویه) و همچنین دو مولفه ارج‌نهادن به مقام شهدا به‌واسطه اجرای طرح سامان‌دهی گلزارها (با ۶ گویه) و ارزیابی نوع احساس جامعه ایثارگری نسبت به سامان‌دهی مجدد گلزار شهدا (با ۹ گویه)، میزان رضایت ایثارگران را مورد سنجش قرار می‌داد. همچنین نمره‌دهی برای هر یک از مولفه‌ها و شاخص‌ها براساس مقیاس لیکرت بوده و از صفر تا ۴ در نظر گرفته شد.

تعیین اعتبار پرسش‌نامه با استفاده از تکنیک اعتبار صوری و تعیین پایایی سئوال‌ات توسط ضریب آلفای کرونباخ صورت گرفت. برای این منظور ۳۴ پرسش‌نامه توسط جامعه هدف تکمیل شد و ضرایب آلفای کرونباخ برای مولفه‌ها و شاخص‌های پرسش‌نامه از ۰/۸۰ تا ۰/۸۲ به‌دست آمد. نتایج محاسبات ضریب آلفای کرونباخ بیانگر این واقعیت مهم بود که ابزار مورد استفاده دارای پایایی مناسب و قابل قبول است.

داده‌های به‌دست‌آمده توسط آمار توصیفی و آزمون‌های آماری T تک‌متغیره، آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و اسپیرمن، آزمون T مستقل و آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شد.

یافته‌ها

میانگین سنی ایثارگران مورد مطالعه ۴۸/۶±۵/۲۲ سال بود. از بین این افراد ۱۴۸ نفر (۲۷/۷٪) زن و ۲۴۵ نفر (۶۲/۳٪) مرد بودند. میزان رضایت‌مندی ۷۳/۶٪ ایثارگران مورد مطالعه از معماری طرح سامان‌دهی گلزارها، ۵۰/۱٪ از امکانات موجود در گلزارها، ۷۴٪/۵ از مصالح استفاده‌شده در گلزارها، ۷۴٪/۰ از سامان‌دهی فیزیکی گلزارها و ۶۹٪/۹ از میزان ارج‌نهادن به مقام شهدا به‌واسطه اجرای طرح سامان‌دهی گلزارها "زیاد" و "خیلی‌زیاد" بود. همچنین نوع احساس ۴۹٪/۸ ایثارگران نسبت به سامان‌دهی مجدد گلزار شهدا، مثبت و کاملاً مثبت ارزیابی شد. با توجه به تفاوت میانگین محاسبه‌شده از میانگین فرضی (۲/۵) از (۴)، جامعه ایثارگری استان گلستان نسبت به نحوه معماری،

انجام‌شده، در راستای تجلیل از شهدا و گلزارهای آنها افزایش یابد. افزایش رضایت ایثارگران می‌تواند پشتوانه محکمی برای تداوم راه انتخاب‌شده باشد، زیرا رضایت‌مندی حالتی روحی و روانی است که در یک فرد پس از برطرف‌شدن نیاز اولیه یا ثانویه و دستیابی به هدف مورد نظر ایجاد می‌شود. رضایت‌مندی به‌عنوان یک حالت روانی مثبت می‌تواند تمامی جنبه‌های زندگی فرد را در بر گیرد. برآیند رضایت‌مندی افراد از عمل و هدف مشخص، می‌تواند در تسلی روحی و روانی کنشگران (ایثارگران) نقش مهمی داشته باشد^[4].

تحقیقات انجام‌شده در حوزه میزان رضایت‌مندی خانواده شهدا و سایر اقشار مردم از نحوه سامان‌دهی گلزار شهدا بسیار ناچیز بوده است. با این همه، در این پژوهش تحقیقاتی مانند: بررسی طرح پژوهشی شناخت و معرفی سیمای کالبدی معماری اقلیمی ایرانی-اسلامی و معیارهای استفاده از آن در طراحی و سامان‌دهی گلزارهای شهدا^[5]، وضعیت سامان‌دهی گلزار شهدا و رابطه آن با رضایت خانواده‌های شهدای استان سمنان^[6]، بررسی نظرات و دیدگاه‌های خانواده معظم شهدا و سایر اقشار جامعه در خصوص نحوه حفظ و سامان‌دهی گلزار شهدا و تبدیل آن به مراکز فرهنگی^[7]، بررسی الگویی تئوریک و راهکارهای عملی در جهت طراحی گلزارهای شهدا براساس گلزارهای کشورهای اسلامی جهان^[8]، بررسی تطبیقی میزان رضایت‌مندی خانواده شهدا و مردم از نحوه سامان‌دهی گلزار شهدای استان مازندران^[9]، بررسی عوامل موثر بر رضایت شغلی کارکنان بنیاد شهید^[10] و بررسی میزان رضایت‌مندی جانبازان نسبت به خدمات رفاهی بنیاد و رابطه آن با عوامل فردی و اجتماعی جانبازان^[11] مورد بررسی قرار گرفته‌اند. تحقیقات انجام‌شده در حوزه گلزار شهدا را می‌توان به دو قسمت تقسیم کرد:

الف) بررسی الگوهای نظری و عملی در زمینه گلزار شهدا که در این زمینه به بررسی شناخت معماری ایرانی-اسلامی نظیر گنبد، طاق‌ها و قوس‌ها، مناره‌ها و تزیینات شامل؛ کاشی‌کاری، گره‌کاری، آینه‌کاری، کاربندی، مقرنس و گچ‌بری پرداخته شده و همچنین به بررسی تئوریک در زمینه چگونگی موفقیت گلزارهای شهدای کشورهای اسلامی و غیراسلامی و حتی گورستان‌های کشورهای دیگر و مقایسه آن با کشور اسلامی‌مان پرداخته‌اند.

ب) تحقیقاتی که به بررسی میزان رضایت‌مندی از طرح سامان‌دهی گلزار پرداخته‌اند که اغلب این تحقیقات به‌صورت پیمایشی-توصیفی انجام شده‌اند و همچنین میزان رضایت بین خانواده‌های شهدا و سایر اقشار جامعه را به‌همراه مقایسه و بیان تفاوت آنها مورد بررسی قرار داده‌اند.

نکته دیگری که در تحقیقات پیشین خود را باز می‌نماید عبارت است از این امر که اکثر خانواده‌های شهدا نسبت به سامان‌دهی گلزارها و خصوصاً گلزار شهدا تمایل نشان داده و این شیوه را امری لازم و ضروری برای حفظ و بقای ارزش‌های اسلامی و فرهنگ ایرانی دانسته‌اند. مضاف بر این، افراد جامعه نیز بر این امر صحنه می‌گذارند.

در مجموع با عنایت به موارد مطرح‌شده، پرسش اساسی تحقیق این است که ایثارگران از نحوه سامان‌دهی گلزارهای شهدای استان گلستان تا چه میزان رضایت دارند؟ بر مبنای این سئوال اساسی، این تحقیق تلاش می‌نماید دریابد که بنیاد شهید و ایثارگران استان گلستان تاکنون چه اقداماتی را انجام داده است؟ میزان رضایت‌مندی ایثارگران از اقدامات انجام‌گرفته تا چه میزان است؟ اجرای عملیات طرح سامان‌دهی گلزارهای شهدا تا چه میزان باعث

مصالح استفاده شده، سامان‌دهی فیزیکی و میزان ارج‌نهادن به مقام شهدا رضایت داشتند ($p < 0.05$)، اما نسبت به امکانات موجود در گلزارهای شهدا رضایت نداشتند ($p > 0.05$).

همچنین جامعه ایثارگری نسبت به سامان‌دهی مجدد گلزارهای شهدا دارای احساس منفی بودند ($p = 0.001$; جدول ۱).

جدول ۱) مقایسه میانگین نمرات ارزیابی ایثارگران نسبت به شاخص‌ها و مولفه‌های میزان رضایت‌مندی از اجرای طرح سامان‌دهی گلزارها

شاخص‌ها و مولفه‌های میزان رضایت‌مندی	نمرات	تفاوت میانگین	سطح معنی‌داری
شاخص میزان رضایت‌مندی از معماری طرح سامان‌دهی گلزارهای شهدا	۲/۰±۸۷/۹۷	۰/۳۷۱	۰/۰۰۱
شاخص میزان رضایت‌مندی از امکانات موجود در گلزارهای شهدا	۲/۰±۴۷/۸۴	-۰/۰۳۶	۰/۷۰۴
شاخص میزان رضایت‌مندی از مصالح استفاده شده در گلزارها	۳/۱±۰۸/۳۲	۰/۵۸۱	۰/۰۰۱
مولفه میزان رضایت‌مندی جامعه ایثارگری از سامان‌دهی فیزیکی	۲/۱±۹۲/۰۹	۰/۴۲۱	۰/۰۵
مولفه میزان ارج‌نهادن به مقام شهدا به واسطه اجرای طرح سامان‌دهی گلزارها	۲/۰±۷۶/۹۰	۰/۲۶۱	۰/۰۰۱
مولفه نوع احساس جامعه ایثارگری نسبت به سامان‌دهی مجدد گلزار شهدا	۲/۱±۴۹/۱۱	-۰/۰۱۱	۰/۰۰۱

نوع احساس نسبت به سامان‌دهی مجدد گلزارها نزول نمود و کمتر از حد متوسط شد. لذا می‌توان گفت که پاسخگویان از منظر فیزیکی رضایت داشته، اما از منظر ذهنیت، نگرش و نوع احساس نسبت به سامان‌دهی مجدد گلزارها رضایت کمتر داشتند و ارزیابی آنان به سمت برخورداری از ذهنیت و احساس منفی حرکت نموده بود.

با توجه به ساختار فرهنگی و مذهبی حاکم بر استان گلستان مبنی بر وجود پیروان دو مذهب شیعه و سنی، نتایج محاسبات گویای این واقعیت بود که پیروان مذهب تسنن نسبت به طرح سامان‌دهی در مقایسه با پیروان مذهب تشیع، دارای رضایت کمتری بودند و این مهم در ارزیابی آنان نسبت به دو متغیر اثر طرح سامان‌دهی در ارج‌نهادن به مقام شهدا و نوع احساس نسبت به سامان‌دهی مجدد گلزارها بسیار معنی‌دار بود. اهل تسنن نسبت به اقدامات انجام گرفته و به‌طور اخص دو متغیر مطرح شده دارای ارزیابی منفی بودند و نوع احساس آنان نیز به سمت منفی حرکت نموده بود. لازم به ذکر است که با توجه به اعتقادات و باورهای مذهبی، علما و خانواده شهدا در شهر آق‌قلا، مانع انجام عملیات سامان‌دهی شده بودند. همچنین این نتایج در محاسبات انجام گرفته در زمینه میزان تفاوت‌پذیری متغیرهای سه‌گانه مورد مطالعه از شهر محل سکونت پاسخگویان نیز در سطح ضریب اطمینان ۹۵٪ اثبات شده است.

با توجه به وجود رابطه معکوس معنی‌دار بین سطح تحصیلات با ارزیابی جامعه ایثارگری مورد مطالعه، می‌توان گفت که با حرکت از سطح تحصیلات پایین به سمت تحصیلات بالاتر (از بی‌سواد به سمت کارشناسی‌ارشد و بالاتر) میزان رضایت‌مندی آنان نسبت به سه متغیر اصلی مطرح شده کاهش می‌یافت و این مهم نسبت به متغیر نوع احساس نسبت به سامان‌دهی مجدد در مقایسه با سایر متغیرها، افزایش چشمگیری نشان داد.

از محدودیت‌های این مطالعه می‌توان به پایین بودن سطح همکاری پاسخگویان به دلیل مراجعه مکرر و بیش از حد دانشجویان و محققان به آنها و به تعبیر دیگر پرسش‌نامه‌زدگی آنها و پایین بودن همکاری مسئولان و کارکنان استانی و شهرستانی به دلیل بی‌اطلاعی و غیره اشاره کرد.

با توجه به نتایج به‌دست آمده مبنی بر رضایت فیزیکی جامعه ایثارگری از طرح سامان‌دهی گلزارها (رضایت بیشتر از میانگین حد متوسط)، پیشنهاد می‌شود مسئولان و برنامه‌ریزان اجرایی طرح سامان‌دهی نسبت به سه شاخص رضایت فیزیکی (رضایت از نحوه معماری، مصالح استفاده شده و امکانات موجود) تلاش و همت بیشتری نمایند و با ایجاد امکانات متناسب، زمینه‌های افزایش رضایت‌مندی جامعه ایثارگری را از طرح سامان‌دهی گلزارهای شهدا فراهم آورند. همچنین پیشنهاد می‌شود مسئولان و برنامه‌ریزان نسبت به سامان‌دهی مجدد گلزارها در مناطق سنی‌نشین دقت و

هیچ رابطه‌ای بین سن و میزان درآمد ماهیانه جامعه ایثارگری مورد مطالعه با متغیرهای سه‌گانه رضایت فیزیکی از طرح سامان‌دهی گلزارها، اثرگذاری طرح سامان‌دهی در ارج‌نهادن به مقام شهدا و نوع احساس نسبت به سامان‌دهی مجدد گلزارها وجود نداشت ($p > 0.05$)، اما بین متغیر میزان تحصیلات با متغیرهای سه‌گانه رضایت فیزیکی ($r = -0.121$)، اثرگذاری در ارج‌نهادن به مقام شهدا ($r = -0.149$) و نوع احساس نسبت به سامان‌دهی مجدد گلزارها ($r = -0.132$) رابطه معنی‌دار معکوس مشاهده شد ($p < 0.05$).

متغیر جنسیت باعث ایجاد تفاوت معنی‌دار در ارزیابی نسبت به متغیرهای سه‌گانه نشد ($p > 0.05$)، اما متغیرهای محل تولد و نوع مذهب تفاوت معنی‌داری را در ارزیابی آنان ایجاد کردند ($p < 0.05$). متغیر وضعیت تاهل باعث ایجاد تفاوت در ارزیابی پاسخگویان نسبت به متغیر رضایت فیزیکی از طرح سامان‌دهی گلزارها و متغیر نوع احساس آنان نسبت به سامان‌دهی مجدد گلزارها شد ($p < 0.05$)، اما تفاوت معنی‌داری در ارزیابی پاسخگویان نسبت به متغیر میزان اثرگذاری طرح سامان‌دهی گلزارها در ارج‌نهادن به مقام شهدا ایجاد نکرد ($p > 0.05$).

همچنین متغیر وضعیت پاسخگویان تفاوت معنی‌داری در ارزیابی پاسخگویان نسبت به متغیر میزان اثرگذاری طرح سامان‌دهی گلزارها در ارج‌نهادن به مقام شهدا و متغیر نوع احساس آنان نسبت به سامان‌دهی مجدد گلزارها ایجاد کرد ($p < 0.05$)، اما باعث تفاوت در ارزیابی پاسخگویان نسبت به متغیر رضایت فیزیکی آنان از طرح سامان‌دهی گلزارها نشد ($p > 0.05$).

متغیر محل سکونت نیز باعث ایجاد تفاوت در ارزیابی پاسخگویان نسبت به متغیرهای سه‌گانه مورد مطالعه شد ($p < 0.05$).

بحث

براساس نظرسنجی و ارزیابی به‌عمل آمده، جامعه ایثارگری مورد مطالعه نسبت به سامان‌دهی فیزیکی گلزارها رضایت داشت و میانگین محاسبه شده برای سه شاخص در نظر گرفته شده (رضایت از نحوه معماری، مصالح استفاده شده و متغیر رضایت فیزیکی) بیشتر از میانگین حد متوسط بود. تنها میانگین رضایت از شاخص امکانات ایجاد شده کمتر از حد متوسط ارزیابی شد.

لذا با توجه به نتایج حاصله می‌توان گفت که جامعه ایثارگری مورد مطالعه از اقدامات عملیاتی، اجرایی و فیزیکی انجام گرفته رضایت دارند، اما نتایج حاصله نشان می‌دهد که میزان رضایت‌مندی پاسخگویان نسبت به دو متغیر دیگر (اثر طرح سامان‌دهی در ارج‌نهادن به مقام شهدا و نوع احساس نسبت به سامان‌دهی مجدد گلزارها) کمتر بود، به‌طوری که این رضایت‌مندی نسبت به متغیر

2- Sahifeh Noor. Cover 2: 92.

3- Collection of rules and regulations of the General Directorate of Advertising and Cultural Centers (2011), Foundation of Martyrs and Affairs.

4- Riyahi B. Comprehensive quality management in the public sector. Tehran: Iranian Research and Training Center, Inc; 2002. [Persian]

5- Janipour B. Recognizing and introducing the physical appearance of Iranian-Islamic climatic architecture and the criteria for its use in designing and organizing martyrs' gulls [Research Project]. Tehran: Foundation of Martyrs and Veteran Affairs; 2001. [Persian]

6- Vatani R. Investigating the state of organization of the mosque and its relationship with the satisfaction of martyr families in Semnan province [Research Project]. Tehran: Foundation of Martyrs of the Islamic Azad University, Department of Research and Cultural Relations; 2008. [Persian]

7- Norouzzadeh R. Reviewing the opinions and views of the great martyrs family and other social groups on how to preserve and organize the martyrs' bully and turn it into cultural centers [Research Project]. Tehran: Foundation of Martyrs of the Islamic Azad University, Department of Research and Cultural Relations; 2005. [Persian]

8- Tavakoli niya M. Study of the Theoretical pattern and practical practices for designing the martyrs' galleries based on the flowers of the islamic countries of the world [Research Project]. Tehran: Foundation of Martyrs of the Islamic Azad University, Department of Research and Cultural Relations; 2009. [Persian]

9- Khosh Far Gh. A comparative study on the level of satisfaction of martyrs and families among the ways of organizing golazar martyrs of Mazandaran Province [Research Project]. Mazandaran: Martyr Martyrs and Veteran Affairs Affairs of Mazandaran Province; 2012. [Persian]

10- Nasrabadi B. Investigating the factors affecting job satisfaction of shaheed foundation staff [Research Project]. Tehran: Foundation of Martyrs and Veteran Affairs; 2004. [Persian]

11- Bakhshizadeh A. Assessment of veteran's satisfaction with welfare services of the Foundation and its relationship with the individual and social factors of veterans [Research Project]. Tehran: Foundation of Martyrs and Veteran Affairs; 2006. [Persian]

توجه بیشتری به عمل آورد و با لحاظ نمودن باورها و ارزش‌های اعتقادی آنان و جلب نظر جامعه ایثارگری اهل تسنن و علمای آنان با استفاده از مکانیزم‌های اقنایی، بسترهای رضایت آنان را در فرآیند سامان‌دهی مجدد گلزارها فراهم آورد تا از بروز و گسترش نگرش و احساس منفی نسبت به اقدامات انجام‌گرفته پیشگیری به‌عمل آید.

از آنجا که اجرای یک پروژه می‌بایست به‌صورت کامل و مطابق با برنامه انجام گیرد و با عنایت به این واقعیت که در استان گلستان به‌دلیل عدم تخصیص اعتبار مورد نیاز تاکنون اقدامی عملی به‌منظور اجرای فاز سوم و تکمیل طرح سامان‌دهی گلزارها انجام نگرفته و این مساله در ارزیابی جامعه ایثارگری تاثیرگذار بوده، لذا پیشنهاد می‌شود مسئولان و برنامه‌ریزان بنیاد شهید و امور ایثارگران نسبت به تامین اعتبار مورد نظر و تکمیل طرح اقدام نمایند تا زمینه‌های افزایش رضایت‌مندی جامعه ایثارگری را از اجرای طرح سامان‌دهی گلزارها فراهم آورند.

همچنین با عنایت به این واقعیت که جامعه ایثارگری مورد مطالعه با وجود رضایت نسبی از سامان‌دهی فیزیکی گلزارها، احساس مثبتی نسبت به طرح فوق ندارند، پیشنهاد می‌شود مسئولان و برنامه‌ریزان بنیاد شهید و امور ایثارگران با ارایه آموزش‌های مناسب، بسترهای افزایش سطح آگاهی جامعه ایثارگری را فراهم نمایند تا به‌واسطه آن زمینه‌های تغییر در نگرش و احساس جامعه ایثارگری را نسبت به طرح سامان‌دهی گلزارها مهیا نموده و به‌تبع آن رضایت‌مندی آنان را نسبت به طرح مورد نظر افزایش دهند.

نتیجه‌گیری

جامعه ایثارگری مورد مطالعه با وجود رضایت از سامان‌دهی فیزیکی گلزارهای شهدا، نسبت به اجرای این طرح ذهنیت و احساس مثبتی ندارند و این احساس منفی در بین اهل سنت در مقایسه با شیعیان بیشتر است.

تشکر و قدردانی: از تمام کسانی که در اجرای این پژوهش ما را یاری کردند، تشکر و قدردانی می‌شود.

تاییدیه اخلاقی: رضایت تمام افراد شرکت‌کننده در پژوهش اخذ شد.

تعارض منافع: موردی از سوی نویسندگان بیان نشده است.

منابع مالی: موردی از سوی نویسندگان بیان نشده است.

منابع

1- Mohamad Rezayi AA, Sargazi H, Kaboli Gh, Aloostani Z. Identifying the factors and barriers to promoting the culture of sacrifice and martyrdom [Internet]. Tehran: Research Center for the Defense of Sacred Defense, Inc. 2011 Oct- [cited 2013 February 5]. Available from: